

Ангел ПАВЛОВ (София, България)

ЗА ФАМИЛНИТЕ ИМЕНА - ВЪЗЕЛОВ, КОСТУРКОВ, ТЕМЕЛКОВ И ЧОРЕКОВ

Опитите за обясняване смисъла на посочените фамилни имена, сочат, че в основата на възникването и съществуването им са битът и занятията на предците им. Някои напускат родното си място, се пренаричат на него. Вероятно живеят с мисълта, че все някога ще се върнат в родния край. Други, пак преселващи се, основавайки населено място, във връзка с него възприемат нови фамилни имена.

Родовете се отличават по характер и поведение при взаимоотношенията с околните. Това е изразено в понятие, обобщаващо характер, поведение, стопанска дейност, положителна или отрицателна известност и други. С времето обобщаващото понятие определя обществената значимост на водещата личност от рода. В съзнанието на хората от съответното населено място прераства в прякор, носещите го – възприемат или невъзприемат, свикват с него и го въздигат във фамилно име на рода.

Когато дадено фамилно име е непознато, първо се питаме “Какво означава то?”. Изясняването на произхода и значението му започва със сравняване новочутото име с други известни ни, подобни по название и значение понятия. Не винаги отведнъж се разбира верният отговор. Откриването на повода за възникване на съответното понятие и възможните му други значения продължава в речници, справочници, енциклопедии и в разговори със стари хора или научни работници в областта на българската ономастика.

В гр. Разград, едно от интересните фамилни имена е на забележителния род **ВЪЗЕЛОВИ**.

Явно е, че коренът на името е думата “възел”. Тя е с няколко значения – първо, мярка за определяне скоростта на движение на

водните плавателни съдове, второ - начин на връзване на въже, върви и конци.¹ Използва се и т. н. “моряшки възел”. При него завързваните въжета и върви образуват по-голяма обща дължина, издържат на голямо натоварване, бързо и лесно е развързването му. Думата “възел” се използва в домакинството, и в производството на черги, килими и китеници или при шиене на облекла и шапки. И още “възел” е място за преплитане, което само не може да се разплете или “място, където се срещат, съединяват или преплитат много неща.”²

Познавам двама мъже от фамилията *Възелови* – Тодор Николов Възелов³ и Никола Любенов Възелов.⁴ Родът им е известен като потомствени книжари от началото на ХХ век. През лятото, на 24 юли 2004 г. за последен път с Никола Любенов ВЪЗЕЛОВ разговаряме в дома му на ул. “Иван Вазов” № 14 в центъра на Разград за Възеловите и как фамилията се сдобива с това име. Отговорът му бе:

— Дядо ми Никола Д. Възелов (1850, Казанлък – 1939, Разград)⁵ завършва право в Одеса през 1878 г. и е назначен за секретар на руския губернатор в Русе. След това е съдия в Разград и околийски управител на Разградска околия (193–36) Когато е съдия тук, идва и брат му. С него купуват половината от днешната курортна местност “Пчелина”⁶, отстояща на 12 км югозападно от областния град по шосето за Попово и същевременно откриват голяма книжарница в града.

От баща си съм чувал, че името на нашата фамилия произлиза от обстоятелството, че дядо ми като заможен човек носи жълтиците си в кърпа и отгоре, над тях е завързвана на възел. Когато е в бакалията, в кръчмата или при друга търговия той плаща като изважда кърпата, развързва възела ѝ, отброява и подава на търговеца исканата му сума. Станал известен с кърпата си “вързана на възел”, съгражданите му и търговците започнали да го наричат “Кольо Възела”. Това нарицателно название от прякор, постепенно се превърща във фамилно име, носено вече от пет поколения в рода.

— Жените от рода ни – допълва отговора на чичо си Никола гостуващата му племенница от Шумен, – са тъкали много китеници като стока за продаване. Това е било още през турско време, когато са живеели в Казанлък. Известно е, че при тъкането конците за гор-

ната, лицевата, страна на китеника се завръзват “на възел” към основата му. Вечер след работа, жените сядат на пейката пред портата на раздумка със съседките си. Често прабаба ми им се оплаква от болки в пръстите на ръцете от направата през деня на многото възли при изработване на китеника.⁷

Историята показва, че жените в подбалканските градове на България – Казанлък, Калофер, Карлово⁸ са известни със собствено-ръчно изработени китеници и черги. Калоферката Мария Хр. Радулова пише: “И сега в къщи стоят в готовност за ползване станът, чекръкът и въртележката. ...баба и мама приемаха и изработваха десетки и десетки поръчки за китеници и черги. Освен за момински чеизи и за новите къщи на много калоферки, мама, баба и сестрата на Мита Пулева изтъкаха навремето всички китеници и черги за читалище “Христо Ботев”. Мама изтъка за даскал-Ботъовото училище 28 различни по размер китеници, черги “Маказлия” за Врачанския музей и преди десетина години черги на “клони” и “макази” за Калоферския манастир.”⁹

Преди 33 години за пръв път в централния в. “Земеделско знаме” прочетох статия от журналиста Борислав **КОСТУРКОВ**¹⁰. Помислих, че фамилното му произхожда от думата “Костур”¹¹, която в миналото, в говорите на някои крайща на България означава малко ножче (костура, костурка). То се ползва от майките ни и бабите за рязане на продукти при приготвяне на храна въщи, или от бащите ни и дядовците, когато се хранят на полето като орачи, сеячи, копачи, жетвари, или от децата и най-вече от подрастващите момчетата като пастирчета за отрязане на пръчки, обелване на кората им и други детски занимания.

Според преданието на хората от рода, те са от Ямболския край. Преди векове се преселват в Костурско, Македония. От където и прякорът им – Костуркови. В гр. Костур (дн – гр. Кастория, в Гърция)¹² е роден и родоначалникът с това име Пенчо Костурков.¹³ Той е търговец в Цариград и е един от заможните тукашни хора. След Панагюрското въстание, турците избиват много българи и фамилията Костуркови идва в Панагюрище и препитанието ѝ е с мутафчилък.

В Панагюрище се ражда и Стоян Костурков,¹⁴ известен наш интелектуалец, политик и министър. Покойният проф. Иван Шишманов в разговори, се обръща към него с името Костурков.¹⁵

Въобще всички от рода Костуркови се изявяват като търговци, музиканти, художници, дипломати, лекари, журналисти и в политиката. С една дума – умни, находчиви и способни люде. Достойни българи!¹⁶ Старите софиянци с възхищение говорят за първия и най-голям магазин в България за спортни принадлежности на бащата на Борислав Костурков. Той имал и работилници за изработването им. Магазинът и работилниците са на бул. “Княз Дондуков”, на мястото на днешния параден вход на Президентството на Република България.

Според доц. ст. н. с. Христо Темелски¹⁷ фамилното име **ТЕМЕЛСКИ** е на основателя на с. Шумата, Севлиево. “...селището възниква като махала на съседното с. Батошево... първите заселници са дошли около 1872 г. Между 1810 и 1815 тук пристигнал Тотю Илиев Тотев (ок. 1790 – ок. 1875) от махала Пульовци, Стокинско. Той си направил дом на възвишението, южно от днешната селска чешма, там където е сега къщата на Мария Колева Атанасова. Този заселник станал родоначалник на големия род Темели (от гръцки темелиос, а в турски темел – основа), т. е. положил темелите (основите) на същинското село. В съседство с Тотю Темела се заселили братята Кольо и Стоян, които били майстори кацари. Те пък положили началото на Кацарския род. В съседство с тях се заселил и Ратко Иванов, който сложил началото на днешната Ратковска махала.

Тези първи заселници секли вековната гора, която покривала голяма част от днешното село и неговото землище, и оформяли дворовете, нивите и ливадите си. От гората, от шумата на дърветата произлязло и името на новото селище – “онези там в шумата”, “живущите в шумата” (т. е. в гората) – и от там Шумата, махала Шумата. За пръв път документално това име се среща в Парусията (или Кондиката) на възобновения през 1836 г. Батошевски мъжки манастир.”¹⁸

С оригинално фамилно название е и родът **ЧОРЕКОВ**. Той е от с. Осенец, Разградско. Аз съм един от предпоследните му “издънки”. От кога съществува този род, как е получил това име научих твърде късно. Това бе през пролетта на 1964 г., в началото на своята 25-годишнина.

Всички от този голям род сме благодарни на учителя Павел Димитров, че десетилетия преди това търси отговор на въпроса. Интересът му на краевед и най-вече на родовед го среща със стари хора от селото. От разговорите с тях той разбира, че родът ни се губи някъде от към далечната 1775 г., т. е. началото му е от преди три века в лицето на двамата капанци – Чорек Ганчо и Чорек Минчо Бояджията.¹⁹

Считах, че думата “чорек” е от турски произход. За точен и изчерпателен отговор се отнасям към г-н Турхан Расиев. Обясних му, че фамилното име Чореков, за рода Чорекови от с. Осенец, Разградско не го намирам в неговия речник.²⁰ Отговорът му бе:

— Тази книга съм я допълнил с още 190–200 имена. Дано да мога някога да я преиздам. “Чорек” е малка питка, пече са направо върху жарта. Много е хубава – сладка!

През 1965 г. Иван Русев, завеждащ “Съдебно-счетоводни експертизи” при Окръжен съд – Разград, също потомък на рода, обясни как е възприето и добило гражданственост фамилното име *Чорекови*:

— Пра-пра дядовците ни като деца след паша на овце, кози, крави, коне, магарета и други домашни животни, завръщайки се привечер вкъщи веднага се обръщат към баба си: “Бабо, дай един чорек! Бабо, гладен съм, и аз искам чорек!...”

От искането за насищане на глада, съседите им де на присмех, де на сериозно на всяко едно от децата, в зависимост от постъпките им за добро или лошо започнали да им викат: “Чорека, Чорека. Ей, Чорек – ела тук! Да знаете, тоя е от Чорековци!” Така названието им е добило гражданственост и възприето като фамилно име, известно в селото ни – Осенец, Разградско. Последният, който носи това фамилно название е дядо ми Ангел Павлов **ЧОРЕКОВ** (1882, с. Осенец – 16.XII.1961 г., с. Осенец), разбираемо е, че съм кръстен на него.

Обобщавайки, за названието Възелови приемам двете предания за верни и взаимодопълващи се. Що се касае до фамилните имена Костуркови, Темелски и Чорекови появата и съществуването им е обусловено от тогавашното социално и стопанско развитие по българските земи. Доброто поведение и положителните дела от действията на дедите им са в основата и на техните днешни названия. Поколенията им продължават четвърти век с гордост да ги носят и отстояват българската си чест.

БЕЛЕЖКИ

¹ Б А Н. “Речник на чуждите думи в българския език” – С., 1980.

[B A N. “Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik” – S., 1980, s. xxx]

² МАНЕВ, Христо. “Различник за кирилските варианти на българския език” [MANEV, Hristo. “Razlichnik za kirilskite varianti na balgarskiya ezik” – S., 2016 (s. 42).]

³ ПАВЛОВ, Ангел. “По пътя на големите и великите...” (библиография, публикации и документи от 1963 до 2015 година) – С., 2015, (с. 116).

[PAVLOV, Angel. “Po patya na golemite i velikite...” (bibliografiya, publikatsii i dokumenti ot 1963 do 2015 godina) – S., 2015, (s. 116).]

⁴ ВЪЗЕЛОВ, Тодор Николов (8.VII.1954, Разград) – икономист, специалист по електронна обработка на информацията, фотограф, управител на фирма “Аби-Ко”, бизнесмен.

[VAZELOV, Todor Nikolov (8.VII.1954, Razgrad) – ikonomist, spetsialist po elektronna obrabotka na informatsiyata, fotograf, upravitel na firma “Abi-Ko”, biznesmen.]

⁵ ВЪЗЕЛОВ Никола Любенков (24.IV.1921, Разград – 26.I.2009, Разград) – издигнат за първи управител на новата книжарница в Разград на ДИ “Народна просвета” (1948) и е многогодишен директор на ОТП “Печатни произведения” (1950), на ОП “Печатни произведения” (1959–87), наречено “Книгоразпространение” (1980), “Книготърговия” (2000) и секретар на Националния фонд “1300 години България” за Разградски окръг.

[VAZELOV Nikola Lyubenov (24.IV.1921, Razgrad – 26.I.2009, Razgrad) – izdignat za parvi upravitel na novata knizharnitsa v Razgrad na DI “Narodna prosвета” (1948) i e mnogogodishen direktor na OTP “Pечатni proizvedeniya” (1950), na OP “Pечатni proizvedeniya” (1959–87), narecheno “Knigorazprostranie” (1980), “Knigotargoviya” (2000) i sekretar na Natsionalniya fond “1300 godini Balgariya” za Razgradski okrag.]

⁶ РАЙЧЕВ, Радослав. “Пътуване през годините” (краеведски именник на заслужили деятели, работили за преуспяването на Разград през вековете) – Разград, 2003 (с. 42).

[RAYCHEV, Radoslav. “Patuvane prez godinite” (kraevedski imennik na zasluzhili deyатели, rabotili za preuspyavaneto na Razgrad prez vekovete) – Razgrad, 2003 (s. 42).]

⁷ Личен архив на автора: “Дневник” – т. XI, с. 244.

[Lichen arhiv na avtora: “Dnevnik” – t. XI, s. 244.]

⁸ БОГОРОВ, Иван. “Няколко дена разходка по българските места” – С., 2001 (с. 17 – Казанлък).

[BOGOROV, Ivan. “Nyakolko dena razhodka po balgarskite mesta” – S., 2001 (s. 17 – Kazanlak).]

⁹ РАДУЛОВА, Мария Христова. “Изкусните калоферски тъкачки” – С., в. “Трета възраст”, бр. 23, 11.VI.2014.

[RADULOVA, Mariya Hristova. “Izkusnite kaloferski takachki” – S., v. “Treta vazrast”, br. 23, 11.VI.2014.]

¹⁰ КОСТУРКОВ, Борислав (22.X.1948, София) – завършва ВИИ “Карл Маркс” (УНСС “Стефан Бобчев”) – София, специалност “Международни икономически отношения”, СУ “Климент Охридски”, специалност “Журналистика – печат”, работи като журналист-международник във в. “Земеделско знаме (1975–90), ръководител на Пресцентъра на ВНС и НС (1992), зам.-директор на Културния институт при Посолството на Република България във Федерална (Западна) Германия – Бон и Берлин, кореспондент на БТА, коментатор във телевизия “Европа”, гл. експерт “Медии” в Централно управление на Банка ДСК, чл. на УС на СБЖ.

[KOSTURKOV, Borislav (22.X.1948, Sofiya) – zavarshva VII “Karl Marks” (UNSS “Stefan Bobchev”) – Sofiya, spetsialnost “Mezhdunarodni ikonomicheski otnosheniya”, SU “Kliment Ohridski”, spetsialnost “Zhurnalistika – pechat”, raboti kato zhurnalist-mezhdunarodnik vav v. “Zemedelsko zname (1975–90), rakovoditel na Prestsentara na VNS i NS (1992), zam.-direktor na Kulturniya institut pri Posolstvoto na Republika Balgariya vav Federalna (Zapadna) Germaniya – Bon i Berlin, korespondent na BTA, komentator vav televiziya “Evropa”, gl. ekspert “Medii” v Tsentralno upravlenie na Banka DSK, chl. na US na SBZh.]

¹¹ БАН Институт по български език. “Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век” – С., 1974 (с. 218 – Костура, ж. остр. нож, ножче).

[BAN Institut po balgarski ezik. “Rechnik na redki, ostareli i dialektni dumi v literaturata ni ot XIX i XX vek” – S., 1974 (s. 218 – Kostura, zh. ostr. Nozh, nozhche).]

¹² ГУГК. “Греция” (справочная карта масштаб 1: 1 500 000) – Москва, 1983. [GUGK. “Gretsiya” (spravochnaya karta masshtab 1: 1 500 000) – Moskva, 1983.]

¹³ КОНСТАНТИНОВ, Георги. “Спомени и размисли за Стоян Костурков” – С., 2004 (с. 7).

[KONSTANTINOV, Georgi. “Spomeni i razmisli za Stoyan Kosturkov” – S., 2004 (s. 7).]

¹⁴ ПЪРВАНОВА, Мариана. “Неизвестно за известните български родове, улици и сгради” – С., 2005 (с. 114)

[PARVANOVA, Mariana. “Neizvestno za izvestnite balgarski rodove, ulitsi i sgradi” – S., 2005 (s. 114)]

¹⁵ ТАНКОВ, Константин. “Стоян Костурков – Радикалът”, в. “Трета възраст” – С., бр. 46, 16.XI.2016.

[TANKOV, Konstantin. “Stoyan Kosturkov – Radikalat”, v. “Treta vazrast” – S., br. 46, 16.XI.2016.]

КОСТУРКОВ, Стоян Пенчев (18.XI.1866, Панагюрище – 17.XII.1949, София) – по майчина линия е първи братовчед на Райна Княгина и тя му помага да го приемат и той завършва Богословското, Петропавловското духовно училище в Лясковския манастир (1885–1890), учител в Панагюрище (1890–91), следва право в Женева (1891–1892), учител в Панагюрище, Пазарджик, Хасково, Враца, Анхиало (Поморие), Варна и София (1893–1906), един от основателите на Радикалдемократическата партия (1905), министър на народното просвещение (1918), министър на народната просвета (1918–1919), министър на железниците, пощите и телеграфите (1931–1934), министър на народното просвещение. Народен представител в Двадесет и шестото обикновено народно събрание и министър на народната просвета (1945–1946). Бил е министър в 10 правителства – принципен, честен и неподкупен. Заради тези си качества е имал много неприятности.

[KOSTURKOV, Stoyan Penchev (18.XI.1866, Panagyurishte – 17.XII.1949, Sofiya) – po maychina liniya e parvi bratovched na Rayna Knyagina i tyu mu pomaga da go priemat i toy zavarshva Bogoslovskoto, Petropavlovskoto duhovno uchilishte v Lyaskovskiya manastir (1885–1890), uchitel v Panagyurishte (1890–91), sledva pravo v Zheneva (1891–1892), uchitel v Panagyurishte, Pazardzhik, Haskovo, Vratsa, Anhialo (Pomorie), Varna i Sofiya (1893–1906), edin ot osnovatelite na Radikaldemokraticeskata partiya (1905),

minister na narodnoto prosveshthenie (1918), minister na narodnata prosveta (1918–1919), minister na zhelezniitsite, poshtite i telegrafite (1931–1934), minister na narodnoto prosveshthenie. Naroden predstavitel v Dvadeset i shestoto obiknoveno narodno sabranie i minister na narodnata prosveta (1945–1946). Bil e minister v 10 pravitelstva – printsipen, chesten i nepodkupen. Zaradi tezi si kachestva e imal mnogo nepriyatnosti.]

¹⁶ КАЛИНОВ, Марин. “Десетте шуменци на XX век” – Шумен, 1999 (с. 32); “С европейски измерения сред балкански нрави”, за Янко Сакъзов (21.IX.1880, Шумен – 2.II.1941, София).

[KALINOV, Marin. “Desette shumentsi na XX vek” - Shumen, 1999 (s. 32 “S evropeyski izmereniya sred balkanski nravi”, za Yanko Sakazov (21.IH.1880, Shumen – 2.II.1941, Sofiya).]

¹⁷ ТЕМЕЛСКИ, Христо Иванов (20.VII.1948 г., Севлиево) – завършва СУ “Св. Климент Охридски”, специалност “История”, като студент интересите му са към историята на Българската църква, работи като уредник на ГИМ – Севлиево (1976–82), специализира в Източноцърковния институт в Регенсбург, Западна Германия, доц. ст. н. с., и. д. директор на Църковно-историческия архивен институт при Българската патриаршия в София (1986–95) и директор на института (1995).

[TEMELSKI, Hristo Ivanov (20.VII.1948 g., Sevlievo) – zavarshva SU “Sv. Kliment Ohridski”, spetsialnost “Istoriya”, като student interesite mu sa kam istoriyata na Balgarskata tsarkva, raboti като urednik na GIM – Sevlievo (1976–82), spetsializira v Iztochnotsarkovniya institut v Regensburg, Zapadna Germaniya, dots. st.n.s., i. d. direktor na Tsarkovnoistoricheskiya arhiven institut pri Balgarskata patriarshiya v Sofiya (1986–95) i direktor na instituta (1995).]

¹⁸ МОМЕШКИ, Гочо Костов. “Тихият кът” (из история на с. Шумата, община Баносшево, Севлиевско) под редакцията на ст. н. с. д-р Христо Темелски – С., 2005 (с. 160. Приложение № 3 – доклад, произнесен от Христо Темелски на 24.V.1997 г.).

[MOMESHKI, Gocho Kostov. “Tihyat kat” (iz istoriya na s. Shumata, obshtina Banoshevo, Sevlievsko) pod redaktsiyata na st.n.s. d-r Hristo Temelski) – S., 2005 (s. 160. Priozhenie № 3 – doklad, proiznesen ot Hristo Temelski na 24.V.1997 g.).]

¹⁹ Архив на автора – “Родословие на Павел Ангелов Чореков (Паулю Пехливан) от с. Осенец, Разградско” (с. 56).

[Arhiv na avtora – “Rodoslovie na Pavel Angelov Chorekov (Paulyu Pehlivan) ot s. Osenets, Razgradsko” (s. 56).]

- ²⁰ РАСИЕВ, Турхан. “Български фамилни имена от турски, арабски и персийски произход” – Варна, 2008 (с. 147 – Темелов, Темелски – от темел, гръц.-тур. – основа, основен, главен).
- [RASIEV, Turhan. “Balgarski familni imena ot turski, arabski i persiyski proizhod” – Varna, 2008 (s. 147 – Temelov, Temelski – ot temel, grats.-tur. – osnova, osnoven, glaven).]

СЪКРАЩЕНИЯ

- БАН – Българска академия на науките
БТА – Българска телеграфна агенция
ВИИ – Висш икономически институт (“Карл Маркс” – София)
ВНС – Велико народно събрание
ГИМ – Градски исторически музей (Севлиево)
ГУГК – Главно управление по геодезия и картография (при Съвета на министрите на СССР)
ДИ – Държавно издателство
доц – доцент
и. д. – изпълняващ длъжността
ОП – Окръжно предприятие
ОТП – Окръжно търговско предприятие
НС – Народно събрание
С. – София
с. – страница
СБЖ – Съюз на българските журналисти
ст.н.с. – старши научен сътрудник
СУ – Софийски университет
УНСС – Университет за национално и световно стопанство (ВИИ “Карл Маркс”) – София
УС – Управителен съвет